

کیومرث اشتریان

یکشنبه ۱۶ اردیبهشت ۱۴۰۳
۲۶ شوال ۱۴۴۵
۵ می ۲۰۲۴
سال بیست و یکم
شماره ۴۸۲۵
۲۰ هزار تومان
۱۲ صفحه

در نظر آورید هزاران زنبورک تسلیحاتی هوش مصنوعی به سوی یک دشمن فرضی کسبیل شوند. این زنبورک‌های انفجاری هویت دیجیتال هزاران نفر از مسئولان لشکری و کشوری دشمن فرضی را در حافظه دارند. در اندک زمانی همه آنان را هر کجا که باشند، به دام خواهند افکند و بر سر و سینه آنان می‌چسبند و آماده انفجار خواهند بود. این‌گونه می‌توان کشوری را به اسارت کشید. این تنها یک چشم‌انداز ساده از هزاران است که در افق تسلیحات هوش مصنوعی گشوده می‌شود.

پیش‌ازاین تهدیدات سلاح‌های کشتار جمعی منیع و مقصد مشخصی داشتند. میزان تخریب و سازوکارهای آنها کم‌وبیش قابل محاسبه بود؛ اما دامنه تخریب و گوناگونی تسلیحات هوش مصنوعی را نمی‌توان به‌درستی شناسایی کرد. حتی منشأ کشوری که از آن سلاح استفاده می‌کند، نیز قابل شناسایی نیست و نمی‌دانید که در شمار رقیبان، کدام‌یک سر جنگی بی‌نام‌ونشان دارد. در پیامد، پیمان‌های کنترل تسلیحات، رژیم‌های حقوق بین‌الملل و تدابیر دیپلماتیک هم برای صلح ناکارآمد می‌شوند.

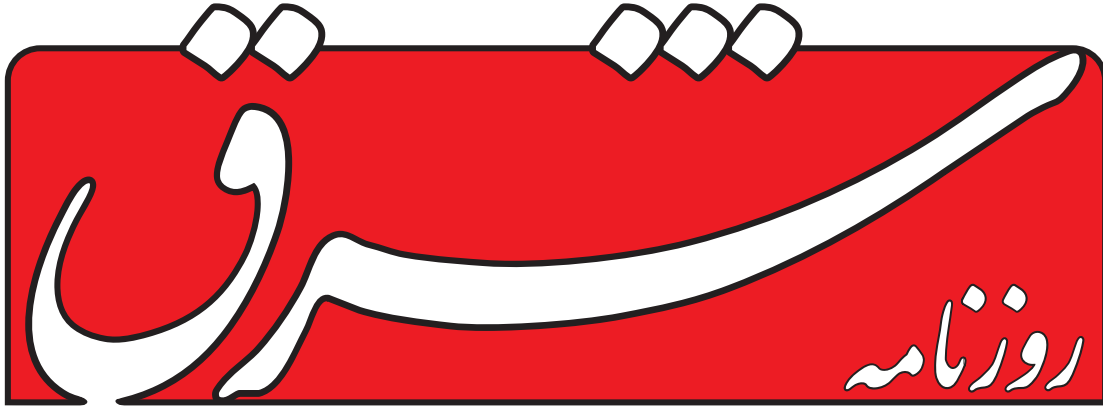
ساز و برگی به صورت پنهانی، با تردستی و گمنامی به میدان جنگ برآمده است. گویی لحظه‌ای تاریخی در برابر کشورهاست؛ عقب‌ماندگی از هوش مصنوعی می‌تواند خطراتی را از نظر امنیت ملی برای دولت‌ها پدید آورد. هجوم تسلیحاتی هوش مصنوعی برای ایران شاید بیش از حمله مغول مغرب باشد. کشورهای در حال توسعه و حتی بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته شاید بتوانند در حوزه برنامه‌های کاربردی در هوش مصنوعی موفقیت‌هایی کسب کنند؛ اما مسئله اصلی این است که هرگونه پیشرفت در این حوزه وابسته به زیرساخت نیمه‌رساناها است که به‌تنهایی در اختیار آمریکا و اندکی هم چین است. کشورها برای دستیابی به این فناوری فاصله‌های حدوداً ۵۰ ساله دارند که آن هم مشروط به سرمایه‌گذاری‌های کلان است.

به بیان دیگر، توسعه هوش مصنوعی بدون فناوری‌های نیمه‌رسانا ممکن است از سوی قدرت‌های پیشرو به فراموشی سپرده شود. نیمه‌رساناها امکان پیشرفت حوزه‌های کوانتوم، سیاست‌های عمومی و از جمله سیاست نظامی-تسلیحاتی را فراهم می‌کنند. «توان پردازش» در قلب سیاست‌های امنیت ملی قرار می‌گیرد؛ مفهوم امنیت بسیار توسعه می‌یابد؛ بلکه اساساً دگرگون می‌شود. اینک در این هنگامه تاریخی، پرسش مهم از نظر گزینه‌های تصمیم‌گیری اخلاقی-سیاسی-نظامی برای رهبران جهان و برای پژوهشگران روابط بین‌الملل حیاتی است. چه باید کرد؟

اولین سناریو البته توسعه هوش مصنوعی در کشور است؛ اما این به معنای شرکت در رقابت تسلیحاتی هوش مصنوعی نیست که فاجعه‌بار و توان‌فراسات، هزینه بیشتر و بیشتر در تسلیحات هوش مصنوعی خطر جنگ را کاهش نمی‌دهد؛ بلکه منجر به توسعه «جنگ‌های نامرئی» می‌شود. از سوی دیگر به فقیرتر شدن مردمان منجر می‌شود و فرصت توسعه را نیز از کشورها خواهد گرفت. باید از صلح مسلح پیش از دو جنگ جهانی در قرن بیستم درس عبرت گرفت.

انتخاب دوم، توسعه ملاحظات هنجاری-اخلاقی، توسعه اقتصادی بین‌المللی و افزایش وابستگی‌های بین‌المللی است. ورود در مسابقه تسلیحات هوش مصنوعی فرجام روشنی ندارد. اگرچه در جاتی از آن برای بازآرندگی ضروری است؛ اما آنچه باید بیشتر به آن پرداخت، پیوستگی اقتصادی-اجتماعی بین‌المللی است. دانشمندان علوم سیاسی، اقتصادی و اجتماعی باید بتوانند طرحی نو برای سیاست بین‌الملل درآیند. نظریه‌پردازانی‌ها باید معطوف به این مهم شود تا سازوکارهای جدیدی برای نظام بین‌الملل پدید آید. گسترش دامنه اعضای شورای امنیت، توسعه گروهی کشورهای دارندة حق وتو (مثلاً حق وتو برای سازمان کشورهای اسلامی، اتحادیه آفریقا و...)، توسعه مفهومی «مسئولیت بین‌المللی» برای بازآرندگی تهدیدات ناشناس، توسعه حقوق کشورها بر دانش هوش مصنوعی جهانی، استقرار رژیم منع تکثیر سلاح‌های هوش مصنوعی، تکثیر دانش هوش مصنوعی از طرف سازمان‌های بین‌المللی و... از اموری هستند که باید محور فعالیت‌های دیپلماتیک کشورهایی مانند ایران قرار گیرند. در حوزه مسئولیت‌های ملی مهم‌ترین وظیفه دولت توسعه

ارتباطات اقتصادی ایران با بازیگران اصلی تجارت و اقتصاد بین‌الملل و ایجاد موازنه در این زمینه است.

«شرق» از حضور وزیر امور خارجه ایران در سازمان همکاری‌های اسلامی و دیدارهای دوجانبه گزارش می‌دهد

دیپلماسی
در راه نجات غزه

۲

«شرق» تأثیر توافق احتمالی حماس و اسرائیل بر تنش‌های منطقه را بررسی می‌کند

گرگ و میش توافق

شب داغ گیلان

آتش به جان شهرک چوبی روستای امامزاده ابراهیم افتاد

حدود ۵۰۰ خانه و مغازه نیاز به ساخت و تعمیر دارند

این گزارش را در صفحه ۸ بخوانید. عکس: مجتبی محمدی، ایرنا

یادداشت

به مناسبت روز جهانی آزادی مطبوعات

ادامه روند تنزلی حقوق و آزادی رسانه

کامبیز نوروزی

حقوق دان

به خاطر ندارم که در ۳۰ سال گذشته روز جهانی آزادی مطبوعات در ایران چنین سوت‌و‌کور مانده باشد. مناسبت‌ها بهانه‌اند برای یادکرد آن مناسبت و سخن درباره آن. وقتی مناسبتی هست و چیزی از آن گفته نمی‌شود؛ یعنی که از یادها رفته است.

وقتی یکی از دو روز جهانی مهم حوزه روزنامه‌نگاری به آستان فراموشی می‌رود، گویی که آنچه از قلمرو آزادی و حق‌های مطبوعات می‌شناسیم، نیز رو به فراموشی است و از یادها پرکشیده است.

مفهوم آزادی مطبوعات در شش حق اساسی متجلی است. حق آزادی انتشار، حق استمرار انتشار، حق کسب خبر، حق انتشار خبر، حق امنیت حرفه‌ای روزنامه‌نگاران و حق دادرسی خاص در جرائم مطبوعاتی.

برای شناختن وضعیت آزادی مطبوعات و روند آن این شش حق را باید به‌عنوان شاخص در نظر گرفت و بررسی کرد و به‌ویژه روند آن را ارزیابی کرد. خبر خوبی نیست که هر شش حق اساسی مطبوعات در سال‌های اخیر روندی نزولی را طی کرده‌اند.

حق آزادی انتشار با اصلاحیه سال ۱۳۷۸ قانون مطبوعات بسیار محدود شد. ایران یکی از معدود کشورهایی است که انتشار مطبوعات را مشروط به دریافت پروانه کرده است؛ علاوه بر این بررسی‌های نهاد‌های یادشده در تبصره ۶ ماده ۹ قانون مطبوعات مستمر ساخت و سنگین‌تر شده است. در دو سال گذشته نیز این روند همچنان ادامه داشته است. مدت‌هاست هیچ روزنامه قابل اعتنایی نتوانسته است پروانه انتشار بگیرد.

استمرار انتشار، از لوازم آزادی مطبوعات است. تیغ توقیف مانهی بزرگ بر سر راه آزادی رسانه‌هاست. در دو سال اخیر شش پایگاه خبری و نشریه از طرف هیئت نظارت بر مطبوعات با قوه قضائیه توقیف شده‌اند. برخی از آنها کمی بعد توانسته‌اند مجدداً از توقیف بیرون آمده و به کار خود ادامه دهند. بعد از توقیف گسترده مطبوعات در اردیبهشت ۷۹ که ضربه‌ای سنگین و سخت بر فرآیند حقوق و آزادی مطبوعات در ایران بود، دولت دهم (محمود احمدی‌نژاد) با توقیف ۴۶ رسانه، کارنامه‌ای ضد آزادی رسانه به جا گذاشته است.

حق کسب خبر ناظر است به محتوای اصلی آزادی رسانه. بدون حق کسب خبر، آزادی رسانه بیهوده و بی‌معناست. آزادی رسانه زمانی محقق است که رسانه‌ها و روزنامه‌نگاران بتوانند به اخبار ارزشمند دسترسی یابند. در دو سال اخیر امکان دسترسی روزنامه‌نگاران به اخبار مهم و ارزشمند به‌سختی محدود و حتی مخاطره‌انگیز شده است. حق انتشار خبر در رسانه‌ها دچار محدودیتی تقریباً کم‌نظیر است. مراجع و نهاد‌های متعددی به شکل غیررسمی و غیرآشکار از انتشار بسیاری از اخبار و گزارش‌ها در رسانه‌ها مناعت به عمل می‌آورند و رسانه‌های رسمی کشور قادر نیستند بسیاری از اخبار را به آسودگی منتشر کرده و درباره آنها بحث و تحلیل را ببندازند. اگرچه در این زمینه آمار می‌توان به دست آورد؛ ولی تجربه حرفه‌ای مدیران مسئول حاکی از

دادگاه بدل می‌شود. این نقض کامل قانون اساسی است و نظام دادرسی خاص برای رسانه‌ها را تا حدی زیادی از میان برده است.

یک نگاه اجمالی به وضعیت حقوق و آزادی رسانه‌ها در کشور نشان‌دهنده روند رو به پایینی است که از اوسط دهه ۸۰ شروع شده و همچنان ادامه دارد. اگرچه با مرارت‌های فراوان رسانه‌های مستقل بخش‌های مهمی از حوزه‌های روزنامه‌نگاری، مانند روزنامه‌نگاری تحقیقی، گزارش‌نویسی و خبرنگاری سیری رو به رشد را طی می‌کنند؛ ولی محدودیت‌ها و نبود امنیت حرفه‌ای مجال کمتری برای رسانه‌ها و روزنامه‌نگاران باقی گذاشته است تا این بخش‌ها بیشتر مطرح و دیده شوند. علاوه بر این دست از محدودیت‌ها، مشکلات گسترده اقتصادی نیز به دشواری‌های رسانه‌های مستقل افزوده است. در این میان رقابت میان رسانه‌های مستقل و رسانه‌هایی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم به منابع مادی خاصی اتصال دارند، رقابتی نابرابر ایجاد کرده است.

ویژگی مهم رسانه‌های وابسته به منابع مالی و سیاسی خاص که اثر منفی در کیفیت فعالیت حرفه‌ای می‌گذارد، این است که این دسته از رسانه‌ها نیاز مالی چندانی به افزایش مخاطب برای تأمین بودجه نداشته و به‌همین دلیل لزومی به تلاش برای ارتقای سطح حرفه‌ای خود نمی‌بینند. رسانه‌های مستقل نیز اگرچه توان و گرایش افزایش کیفیت دارند؛ ولی به خاطر محدودیت‌های مختلف امکان آن را کمتر پیدا می‌کنند.

از سوی دیگر کاهش رسانه‌های رسمی در سید مصرف رسانه‌ای مردم، در کنار گستردگی فراوان سهم شبکه‌های اجتماعی در محیط اینترنت، میزان نفوذ و اثرگذاری رسانه‌های رسمی در جامعه کاهش یافته است و امکان مدیریت حرفه‌ای افکار عمومی را عمیقاً کاهش داده است. معمولاً رسانه‌های رسمی مسابقه خبر و تحلیل را به شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های فارسی‌زبان خارج از کشور از کشور می‌بازند. تضعیف حقوق و آزادی رسانه‌ها در ایران، در یک روند چندساله مرجعیت رسانه‌های را از رسانه‌های داخلی گرفته و شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های فارسی‌زبان خارج از کشور را جانشین آن کرده است.

درحال حاضر نشانه‌ای از طرح یا برنامه‌ای برای بهبود وضعیت حقوق و آزادی رسانه‌ها در ایران مشاهده نمی‌شود.

امید آنکه در روز جهانی آزادی مطبوعات در سال ۱۴۰۴ بتوانیم نقطه‌های روشن‌تری از حقوق و آزادی مطبوعات در کشور را مشاهده کنیم.

برگزیده‌ها

گزارش میدانی «شرق» از روزگار و معیشت مردم لرستان که گرفتار توسعه‌یافتگی زیرساخت‌های اقتصادی هستند

دل‌بستانان کشکان

واکوی حضور اتباع افغانستانی در ایران و تحلیل سیاست اخراج آنها در گفت‌وگو با مدیر پژوهش انجمن دیاران

نیازمند راه حل پایدار هستیم

چرا ستاره تیم ملی به چیزی که استعفاش را دارد، نمی‌رسد

ارزش سردار با بدنی رنجور

نگاهی به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس درباره باغ گیاه‌شناسی تهران

زوال باغ گیاه‌شناسی

کنترل سیلاب در ایران باستان

گزارش «شرق» از تداوم نامه‌نگاری حسن روحانی با شورای نگهبان

خط‌ونشان روحانی

یادداشت

یک ضربه دیگر بر بار شیشه

مهرداد احمدی‌شیکانی

در گذشته و در مفاهیم سنتی، اداره امور جامعه به شرطی بسامان بود که یک شهر یا سرزمین دارای حاکم یا مدیر خوبی بود؛ چراکه همه چیز به یک نفر ختم می‌شد. بر این معنا و مبنا هم بود که ما با نصاب‌الملوک طرف بودیم و صاحبان رای و نظر، برای اداره بسامان جامعه، سعی بر آن داشتند تا مواردی را به فرد صاحب‌فرمان «یادآوری» کنند. می‌گویم یادآوری و نه «کوشزد»؛ چراکه امر بر این دایر بود که حاکم، خود می‌داند که چه چیز به صلاح است و چه چیز به صلاح نیست؛ و مصلحان نیز فقط از جهت یادآوری آنچه ممکن بود به سببی فراموش شده باشد، نکاتی را «یادآور» می‌شدند؛ از همین رو است که سعدی را مصلح‌الدین می‌گویند و در مفاهیم کهن، از آنجاکه دین و دولت یکی انگاشته می‌شود، سعدی جز کسائی است که مصالح زمانه خود را می‌داند و «گلستان» او می‌شود همان «نصیحت‌الملوک».

انا لله و انا الیه راجعون جناب آقای لطف‌الله میثمی

درگذشت برادر محترمتان را به شما و خانواده گرامی تسلیت عرض می‌کنیم. از درگاه الهی صبر و شکیبایی برای بازماندگان و غفران و آمرزش برای آن مرحوم مسئلت داریم که در جوار رحمت حضرت حق ماوا گرفته است.

محمدعلی اکبری، مهرداد احمدی‌شیکانی، رضاتهرانی سعید حجاریان، هادی خانیکی، مهدی رحمانیان، عبدالعلی رضایی عباس عبیدی، علیرضا علوی‌نبار، محمدجواد غلامرضا کاشی بهروز گرانپایه، محسن گودرزی، کامبیز نوروزی